

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29.06.2000, sp. zn. 3 To 110/2000

Číslo: 23/2001

Právní věta:

Osoba vykonávající pěstounskou péči (§ 45a a násl. zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů) nemá v trestním řízení postavení zákonného zástupce obviněného ve smyslu ustanovení § 34 odst. 1 tr. ř.

Soud: Vrchní soud v Olomouci

Datum rozhodnutí: 29.06.2000

Spisová značka: 3 To 110/2000

Číslo rozhodnutí: 23

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Zákonný zástupce obviněného

Předpisy: 141/1961 Sb. § 34 odst. 1 94/1963 Sb. § 45a a násl.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Vrchní soud v Olomouci zamítl stížnost státního zástupce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 6. 2000 sp. zn. 45 T 9/2000 jako nedůvodnou.

Z odůvodnění:

Napadeným rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 6. 2000 sp. zn. 45 T 9/2000 byla jednak ve smyslu § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. trestní věc ml. L. F. a ml. L. K. vrácena státnímu zástupci k došetření k odstranění závažných vad přípravného řízení a dalším výrokem zmíněného rozhodnutí bylo rozhodnuto tak, že podle § 192 tr. ř. se oba mladiství ponechávají i nadále ve vazbě.

Soud prvního stupně odůvodnil toto své rozhodnutí tím, že ml. L. F. je narozen 13. 8. 1982, nenabyl doposud tedy zletilosti a jeho způsobilost k právním úkonům je omezena. Takového obviněného je oprávněn zastupovat jeho zákonný zástupce, jímž je ve smyslu § 34 odst. 1 tr. ř. kterýkoliv rodič takové nezletilé osoby, osvojitel, opatrovník, popř. kolizní opatrovník. Nalézací soud konstatuje, že ze spisového materiálu především nevyplývá žádný poznatek o tom, že by matka ml. L. F. nemohla či nesměla vykonávat práva zákonného zástupce obviněného, přičemž v žádném případě nemůže být zákonným zástupcem mladistvého jeho pěstounka J. K. Dále soud prvního stupně konstatuje, že ze zprávy Okresního úřadu ve V., referátu sociálních věcí, oddělení soc. prevence zjistil, že J. S., matka ml. L. F., nebyla zbavena rodičovských práv. Podle soudu prvního stupně z ničeho nevyplývá, že by

se J. S. nezdržovala na adrese svého trvalého bydliště, kterou koneckonců uvedl při svém výsledku i samotný ml. L. F. Vycházejí z toho poté soud prvního stupně spatřuje ono zásadní a v řízení před soudem neodstranitelné pochybení orgánů činných v přípravném řízení v tom, že akceptovaly jako zákonného zástupce ml. L. F. jeho pěstounku J. K. a té také doručovaly všechna usnesení, na jejichž doručení má zákonný zástupce osoby, jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena, právo. Naopak soud prvního stupně je toho názoru, že orgány činné v přípravném řízení měly takovým způsobem komunikovat s J. S., matkou ml. L. F. Požaduje tedy, aby J. S. byla doručena veškerá usnesení, proti nimž má obviněný právo stížnosti (všechna ta, která byla doposud nesprávně doručena J. K.), a to včetně záznamu o sdělení obvinění, dále pak upozornit matku ml. F. na oprávnění účastnit se úkonů, kterých se podle zákona mohl v přípravném řízení účastnit sám mladistvý, a pokud bude zákonný zástupce trvat na své účasti u těchto úkonů, tyto úkony opakovat, a konečně upozornit zákonného zástupce na možnost prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování při skončení vyšetřování. V další části odůvodnění pak soud prvního stupně rozebírá důvody, pro něž, podle jeho názoru, je i nadále dána existence vazebních důvodů ve smyslu § 67 odst. 1 písm. a), b) tr. ř. u obou mladistvých.

Toto rozhodnutí nenabýlo právní moci, neboť bylo napadeno stížností podanou krajským státním zástupcem v Ostravě.

Stěžovatel v odůvodnění opravného prostředku konstatuje, že pokud soud prvního stupně vytýká orgánům činným v přípravném řízení nerespektování ustanovení § 34 odst. 1 tr. ř. ve vztahu k ml. L. F., když údajně nebyla respektována jeho práva, pokud se jedná o jeho zákonného zástupce, kterým zůstala jeho matka J. S., potom má zato, že v daném případě jde poněkud o specifickou situaci ve vztahu k této osobě a že postupem orgánů činných v přípravném řízení nebyla nijak krácena práva mladistvého, naopak že v rámci zajištění těchto práv byl volen postup vyrozumívání o úkonech a tedy realizace práv mladistvého obviněného osobě, která se o něho fakticky stará, pečuje o něj a zajišťuje jeho výchovu i výživu, tedy jeho pěstounce J. K. V této souvislosti poukazuje stěžovatel na to, že sám ml. L. F. uvedl, že od svých pěti let se v rodině své matky nezdržuje, naopak byl umístěn v různých dětských domovech, popř. v pěstounské péči. Matka s ním neudrží vůbec žádné styky, nejeví o něj zájem. Poukazuje také na zprávu Okresního úřadu ve V., referátu sociálních věcí, oddělení sociální prevence, z níž plyne, že mladistvý byl matce odebrán pro hrubé zanedbávání výchovy. V pěstounské péči manželů K. byl mladistvý od roku 1998, přičemž tito pěstouni o něj řádně pečují. Za daných okolností byl podle stěžovatele volen shora naznačený postup proto, že není ani nejmenší předpoklad, že by matka mladistvého řádně zastupovala a hájila jeho zájmy, když prakticky po dobu deseti let o něj nejevila jako o svého syna žádný zájem. Stěžovatel má tedy zato, že v dané věci nedošlo k porušení práv ml. L. F., když řádně o všech úkonech byla vyrozumívána jeho současná pěstounka a těchto úkonů se také zúčastňovala. V této souvislosti pak vytýkané porušení ustanovení § 34 odst. 1 tr. ř. vyznívá ryze formálně a nic nemění na zákonem stanoveném zajištění práv mladistvého. V závěru pak tedy stěžovatel navrhl, aby Vrchní soud v Olomouci napadené usnesení podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. zrušil, předmětné stížnosti vyhověl a uložil soudu prvního stupně, aby podanou obžalobu projednal za současného ponechání obou mladistvých ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 odst. 1 písm. a), b) tr. ř.

Vrchní soud v Olomouci jako soud druhého stupně především konstatoval, že stížnost byla podána ve lhůtě naznačené v ustanovení § 143 odst. 1 tr. ř. a osobou k podání takového opravného prostředku oprávněnou (§ 142 odst. 1, věta za středníkem, tr. ř.).

Stížnostní soud tedy ve smyslu § 147 odst. 1 písm. a), b) tr. ř. přezkoumal správnost toho výroku napadeného usnesení, proti němuž podaná stížnost směřovala, jakož i řízení, které tomuto výroku předcházelo, a dospěl k závěru, že stížnost státního zástupce není důvodná.

Na samotný úvod musel však vrchní soud konstatovat, že se nezabýval výrokem, jímž ve smyslu § 192

tr. ř. byli mladiství L. F. a L. K. ponecháni i nadále ve vazbě.

Tento postup stížnostního soudu je odůvodněn dikcí ustanovení § 147 odst. 2 tr. ř. ve spojení s ustanovením § 149 odst. 3 tr. ř., neboť je zřejmé, že stížnost státního zástupce směřovala toliko do výroku o vrácení věci k došetření a nikoliv do výroku o dalším ponechání mladistvých L. K. a L. F. ve vazbě. Tento výrok pak nebyl napaden žádným dalším opravným prostředkem, a tudíž je nutno na něj hledět jako na výrok pravomocný.

Vrchní soud v Olomouci se tedy, pokud se týče přezkumné činnosti, soustředil toliko na ten výrok napadeného usnesení, kterým byla věc ve smyslu § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. vrácena státnímu zástupci k došetření.

Především konstatoval, že na základě sděleného obvinění a posléze též podané obžaloby jsou ml. L. F. a ml. L. K. stíháni pro trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. (ml. L. F.) a § 234 odst. 1, 3 tr. zák. (ml. L. K.). Této trestné činnosti se měli dopustit tím, že dne 10. 11. 1999 v době kolem 20.30 hod. v H. s cílem získat majetkový prospěch napadli poškozenou M. Š., kdy ml. L. K. ji nejprve na chodníku udeřil do obličeje, následně vyzval ml. L. F., aby hlídal, a pak dále opakovaně bil poškozenou rukou do hlavy a dalších částí těla, přičemž jí způsobil rozsáhlá zranění, na jejichž následky poškozená na místě zemřela. Následně jí pak odcizil finanční částku ve výši nejméně 1000 Kč a láhev alkoholu.

Ze spisu dále plyne, že v případě ml. L. F. se jedná z pohledu trestního řádu o mladistvého, neboť se narodil 13. 8. 1982 a v době, kdy se měl dopustit jednání, které je mu kladeno za vinu, nedovršil ještě osmnáctého roku věku. Z výslechu samotného ml. L. F., z výpovědi svědkyně J. K. a zejména ze zprávy Okresního úřadu ve V., referátu sociálních věcí, oddělení sociální prevence, vyplynulo, že ml. L. F. se narodil v manželství A. a J. F. s tím, že otec A. F. zemřel 5. 11. 1990. Ml. L. F. byl ve svých pěti letech odebrán z výchovy matky pro hrubé zanedbání výchovy a byl svěřen nejprve do výchovy své tety. Jelikož ani tato osoba výchovu mladistvého a rovněž jeho bratra nezvládala, byli oba umístěni do Dětského diagnostického ústavu v D. a byla nad nimi stanovena ústavní výchova. V únoru roku 1993 si L. F. vzali do tzv. předpěstounské péče manželé L. a J. P. s tím, že v rodině P., již byl 31. 8. 1994 ml. L. F. svěřen do pěstounské péče, žil jmenovaný až do dubna roku 1996. Tehdy byl pro narůstající výchovné problémy umístěn do Dětského diagnostického ústavu v B., odkud byl posléze přemístěn do zvláštní internátní školy v R. V září roku 1997 byla rozhodnutím Okresního soudu v Třebíči zrušena pěstounská péče manželů P. a u mladistvého byla nařízena ústavní výchova. Pro výkon této ústavní výchovy byl ml. L. F. umístěn v Dětském výchovném ústavu v H., kam mu jeho matka občas napsala dopis s tím, že mladistvý s matkou neudržoval žádný kontakt. V září 1997 jej začala navštěvovat J. K., se kterou se již ml. L. F. znal z předchozí doby ze setkání pěstounských rodin. Začal k J. K. jezdit, a poté v červnu roku 1998 Okresní soud v Třebíči zrušil ústavní výchovu a svěřil ml. L. F. do pěstounské péče J. K. Sama svědkyně J. K. ve své výpovědi uvedla, že ml. L. F. má v pěstounské péči. V rámci znaleckého vyšetření pak ml. L. F. uvedl, že svoji matku viděl naposledy někdy v roce 1997, kdy ho navštívila "v pastáku" s tím, že to bylo poprvé po více než 10 letech. Ze záznamu o kontrole a povolování korespondence vyplývá, že za dobu vazebního stíhání napsal ml. L. F. dva dopisy své matce a čtyři své pěstounce. Z opisu rozsudku Okresního soudu v Třebíči ze dne 29. 6. 1998 sp. zn. P 68/94, který si vyžádal stížnostní soud, vyplynulo, že tímto rozhodnutím byla zrušena ústavní výchova nezl. L. F. a jmenovaný byl svěřen do pěstounské péče J. K.

Podle § 34 odst. 1 tr. ř. zákonný zástupce obviněného, který je zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo jeho způsobilost k právním úkonům je omezena, je oprávněn obviněného zastupovat, zejména zvolit mu obhájce, činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit obviněný. Ve prospěch obviněného může zákonný zástupce tato práva vykonávat i proti vůli obviněného.

Z dikce tohoto zákonného ustanovení je zcela evidentní, že zákonodárce se snaží vytvořit poměrně rozsáhlé a široké pole působnosti pro zákonného zástupce osoby, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena (což je případ ml. L. F. s ohledem na jeho věk). Je nutno mít na paměti, že zákonnému zástupci jsou dána v rámci trestního řízení velmi rozsáhlá oprávnění, jejichž aplikace má nepochybně vést k posílení postavení osoby, jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena (práva naznačená v ustanoveních § 37 odst. 1, § 65 odst. 1, § 130 odst. 2, § 137 odst. 2, 3, § 196 odst. 1 tr. ř. atd.). S odkazem na příslušnou pasáž odůvodnění napadeného rozhodnutí lze také jednoznačně souhlasit s názorem soudu prvního stupně, že totiž okruh osob, které mohou vystupovat v roli zákonného zástupce osoby, jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena, je poměrně striktně vymezen a mohou jimi být pouze ty osoby, které v odůvodnění napadeného rozhodnutí uvádí již soud prvního stupně. Jak vyplývá z obsahu spisového materiálu, J. K., se kterou orgány činné v přípravném řízení jednaly a komunikovaly jako s osobou v postavení zákonného zástupce, s ohledem na to, že se jedná toliko o osobu vykonávající pěstounskou péči, však postavení zákonného zástupce mít nemůže. V této souvislosti je nutno mít na paměti především dikci ustanovení § 45c odst. 2 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti a právo dítě zastupovat a spravovat jeho záležitosti má jen v běžných věcech. Přitom je zcela nepochybné, že ona práva, která přiznává trestní řád zákonnému zástupci osoby, jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena (tedy v daném případě mladistvého L. F.), nemohou mít v žádném případě charakter oněch běžných věcí tak, jak to má na mysli shora citované ustanovení zákona o rodině. Vrchní soud v Olomouci sice akceptuje názor státního zástupce v tom smyslu, že J. K. se o ml. L. F. stará a vykonává vůči němu fakticky jakási kvazirodičovská práva. Stejně tak akceptuje ten názor, že z obsahu spisového materiálu vyplývá, že naopak vztah matky ml. L. F., a to J. S. k mladistvému, je přinejmenším velmi vlažný. Ani tato skutečnost však nemůže nic měnit na výše uvedeném závěru vrchního soudu v tom smyslu, že J. K., jakožto pěstounka ml. L. F. (tedy osoba, která s ohledem na dikci § 45c odst. 2 zák. o rodině může spravovat záležitosti mladistvého toliko v běžných věcech a nerealizuje vůči mladistvému rodičovská práva *de iure*), nemůže vystupovat v trestním řízení jako zákonný zástupce osoby, jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena tak, jak to má na mysli ustanovení § 34 odst. 1 tr. ř. Pokud by tedy Vrchní soud v Olomouci vyhověl stížnosti státního zástupce (byť chápe jisté morální aspekty celé věci, které bohužel jsou v daném případě ovšem v rozporu s aspekty právními), vytvořil by tak fakticky stav, ve kterém by byl porušen záměr zákonodárce na co nejširší ochraně práv osob, jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena.

Z těchto důvodů se tedy Vrchní soud v Olomouci ztotožnil s názorem, vyjádřeným v napadeném rozhodnutí, co se týká důvodů, které vedly Krajský soud v Ostravě k vrácení věci státnímu zástupci k došetření, a stížnost státního zástupce jako nedůvodnou zamítl.